

Swaté Biblia Slowénské

aneb

Pisma Swatého

Částka I

Která w sebe obsahuje Starého Testamenta
Zákon, a Zákona Historiu: Pět knih Moyžjsowých,
Knihi Yózue, Yudikum, Ruth, Kralowské, Paralipomenon,
Ezdrassowe, Tobiassowe, Yudith, Ester, Yob,
Žalmi Dawidowé, Knihi Prislów, Ekklesyastej,
Pjsně, Ssalomúnowé, Knihi Mudrosti, a Syrách.

Herausgegeben von
Hans Rothe und Friedrich Scholz

unter Mitwirkung von
Ján Dorul'a

2002

Ferdinand Schöningh
Paderborn · München · Wien · Zürich

JÁN CHRYZOSTOM KARDINÁL KOREC

NITRIANSKY SÍDELNÝ BISKUP

NITRA · HRAD

Preklady Svätého písma boli u všetkých európskych národov vysoko oceňovaným literárnym a kultúrnym činom v ich dejinách. Neskôr to platilo aj o národoch všetkých ostatných svetadielov. My na Slovensku sme právom hrdí, že už po roku 863 svätí bratia Konštantín-Cyril a Metod preložili do staroslovienskeho jazyka celú Bibliu. Keď sa kresťanstvo, nimi zasiate v našich krajoch na Veľkej Morave s Nitrianskym kniežatstvom, dostalo do Bulharska, do Kyjeva a Rusí, obohacovalo ich predovšetkým ako Božie slovo, ale stalo sa aj prameňom zlatého veku ich literatúry. Starosloviensky preklad Písma sa potom používal pri bohoslužbách týchto národov po stáročia, a to aj u nás na Slovensku u veriacich byzantského obradu až do dnešného dňa.

Medzitým sa však rozvíjali národné jazyky slavianskych národov samostatnými cestami a tieto národy pociťovali potrebu mať vlastné národné preklady Svätého písma. Tak vznikali postupne nové preklady Svätého písma v Poľsku, v Čechách a inde. Bolo to možné preto, lebo tieto národy mali vlastné štáty, ktoré ako samozrejmosť podporovali aj národnú kultúru, literatúru a náboženský život v národe. Slovensko takúto vzácnu prednosť po stáročia nemalo. Nemalo svoj vlastný štát. Napriek tomu sa aj na Slovensku robili čiastkové preklady Svätého písma. V knižnici v Ostrihome sa zachoval rukopis z evanjelia podľa Jána z roku 1469, o ktorom odborníci tvrdia, že ide o preklad slovenského pôvodu.

Jestvujú doklady, že čiastkové preklady Svätého písma do slovenčiny sa používali i neskôr v lekcionároch, v breviároch a v omšových knihách. Známe sú „Evanjeliá a epištoly na nedele a sviatky“ z rokov 1676, 1702, 1769 a ďalších „k úžitku a potešeniu Katolíckych kresťanov národu slovenského na svetlo vydané“.

Žiada sa vyzdvihnúť práve túto dôležitosť úžitku a potešenia kresťanov na Slovensku, čo bolo hlavnou pohnútkou prekladať Sväté písmo do slovenčiny, pretože toto bola zrejme hlavná potreba a požiadavka, ktorú si vzdelaní slovenskí kňazi zreteľne uvedomovali. Toto vedomie potreby Svätého písma, ktoré žilo aj na Slovensku oddávna, vyjadril neskôr kňaz Juraj Fándly roku 1795, keď v knihe kázni napísal, že povinnosťou kazateľa je „vinaučovať a vinaučovať“, čo nemôže kazateľ plniť, „jestli od poslucháčov svojich nebude vyrozumený“.

Túto potrebu zrozumiteľného slovenského prekladu Svätého písma a jeho zrozumiteľné vysvetľovanie už predtým pochopili kamaldulskí vzdelaní kňazi a dali sa odvážne do kolosálneho diela preložiť na patričnej výške celé Sväté písmo do slovenčiny. To sa im aj podarilo. Aj keď ich preklad zostal v rukopise, svedčí o tom, v akej duchovnej atmosfére žilo Slovensko po a asi aj dávno pred rokom 1700 a ako veľmi sa pociťovala potreba mať pre slovenských kňazov a veriacich preložené celé Sväté písmo.

Prvý bezpochyby slovenský preklad celého Svätého písma sa zrodil až okolo roku 1750. Ide o veľkolepé prekladateľské dielo rehoľnej komunity kamaldulov

na Slovensku, či už išlo o prekladateľov v Zoborskom kláštore v Nitre, alebo pravdepodobnejšie o dielo vzdelaných kňazov teologického učilišťa v Červenom kláštore na Spiši. Na tomto učilišti prednášali slovenskí profesori aj z Považskej Bystrice, z Trenčianskej Turnej, z Pohraníc, z Nového Mesta nad Váhom či z Kostolných Mitíc, teda zo západného Slovenska. Boli teda schopní prekladať Bibliu do slovenčiny so slovnou zásobou všetkých oblastí, aj z oblasti Považia či Nitry.

Ak sa predtým používalo na Slovensku Sväté písmo v češtine, silne a výrazne poslovenčované, v kamaldulskom preklade sa výslovne píše, že ide o „Svätú Bibliu Slovenskú“! S akou vážnosťou chápali kamaldulskí prekladatelia svoju prácu, vidno z toho, že roku 1763 vydali takzvaný kamaldulský slovník slovenského jazyka. V predhovore slovníka „k slovenskému začiatočníkovi“ autor píše, že „konečne z milosti Božej vo veci a príkladoch ti ukazujem stručnú a jasnú príručku... a odporúčam ti, aby si ju zachovával v praktickom používaní!“

Tento slovník je kľúčom ku kamaldulskému prekladu Biblie a dokazuje, že išlo o premyslený čin v prekladaní celého Svätého písma do slovenčiny. Toto veľkolepé dielo má 1700 strán.

Kresťanstvo, vekovité kresťanstvo, ktoré siaha cez dejiny Izraela do nedozernej minulosti, tvrdí, že Boh sa nám dal poznať v dejinách cez slová a činy, že k nám prehovoril o sebe a o nás. Dejiny nie sú len profánnymi dejinami, lež i duchovnými dejinami človeka, o ktorých hovorí Biblia ako kniha o Bohu i o človeku, o pôvode človeka, o jeho poslaní a cieľi. Hovorí o tom Starý zákon, ktorého posledné vety sú dopísané v Novom zákone. Túto pravdu si nosili v srdci kresťanské národy Európy po celé stáročia. Toto vyjadrili na 1 700 stranách aj kamaldulskí prekladatelia Svätého písma do slovenčiny pred 250 rokmi. Ich čin patrí dejinám Slovenska, no patrí aj kultúrnym dejinám Európy.

Preto je potrebné vysloviť úprimnú vďaku všetkým odborníkom, ktorí tento preklad, sprevádzaný komentármi, pripravili na publikovanie. A úprimná vďaka patrí aj tým, ktorí jeho publikovanie uskutočňujú v renomovanej edícii Biblia Slavica v Nemeckej spolkovej republike!

Nitra 12. júla 2001

Ján Ch. Kard. Korec
Kardinal Ján Chryzostom Korec
diecézny biskup nitriansky

Swaté Biblia
Slowénské
aneb
Pisma Swatého

Částka II

Která w sebe obsahuje Prorokú, Knihi Machaběgské,
a celý Testament nowý.

Kommentare

Herausgegeben von
Hans Rothe und Friedrich Scholz

unter Mitwirkung von
Ján Doruľa

2002

Ferdinand Schöningh
Paderborn · München · Wien · Zürich

Inhaltsverzeichnis

ALTES TESTAMENT: Propheten	1	
NEUES TESTAMENT	404	
DIE EXEGETISCHEN ANMERKUNGEN AM RAND DER KAMALDULENSER-BIBEL		777
VLADIMÍR GREGOR: Vorbemerkung	779	
Abbreviationes, quae saepius occurrunt in exegeticis marginalibus Bibliae Camaldulensis	782	
DIE EXEGETISCHEN ANMERKUNGEN	784	
KOMMENTARE		957
JÁN DORULA: Vorbemerkung	959	
Abkürzungen der biblischen Bücher	961	
Abkürzungen der Quellen und Bibelausgaben	961	
Allgemeine Abkürzungen	962	
Literaturverzeichnis	963	
VLADIMÍR GREGOR: Die Kamaldulenser-Bibel – eine als Manuskript erhaltene Bibelübersetzung aus der Mitte des 18. Jahrhunderts: Initiator, Entstehungsort, Übersetzer und die Frage ihrer Zweckbestimmung	967	
JÁN DORULA: Die Sprache der Kamaldulenser-Bibel im Kontext ihrer Zeit	975	
ELENA KRASNOVSKÁ: Orthographische, phonologische und morpho- logische Aspekte der Kamaldulenser-Bibel	1009	
HANS ROTHE: Die Bibel der slowakischen Kamaldulenser und ihre Quellen	1043	

Vorbemerkung zur Edition

Die vorliegende Ausgabe der ersten slovakischen Übersetzung des ganzen Bibeltextes wurde vom Slavistischen Kabinett der Slovakischen Akademie der Wissenschaften in Bratislava und von den Herausgebern der *Biblia Slavica* in Deutschland vorbereitet.

Das Slavistische Kabinett der Slovakischen Akademie der Wissenschaften wurde 1995 begründet und erforscht vor allem die slovakische Sprache, Geschichte und Kultur in ihrem Verhältnis zu anderen slavischen Sprachen und Kulturen. Zu seinen Aufgaben gehört auch die Erforschung slovakisch-lateinischer, slovakisch-deutscher und slovakisch-madjarischer Beziehungen älterer historischer Epochen. Es hat ferner eine koordinierende Funktion und organisiert die gesamte Tätigkeit des Slovakischen Slavistenkomitees. Im Slavistischen Kabinett befindet sich auch die Redaktion der wissenschaftlichen Zeitschrift *Slavica Slovaca*.

Eine der Hauptaufgaben des Slavistischen Kabinetts der Slovakischen Akademie der Wissenschaften (SAW) ist die allseitige Erforschung der religiösen Kultur in der Slowakei mit ihren literarischen Werken in slovakischer, lateinischer und kirchenslavischer Sprache. Eben dazu gehört auch die Vorbereitung dieser Edition der nur als Handschrift erhaltenen ersten Übersetzung der Gesamtbibel ins Slovakische aus dem 18. Jahrhundert. Im Slavistischen Kabinett der SAW wurde der komplette Text der Bibel auf Computer übertragen. Es wurden außerdem die Ergebnisse wissenschaftlicher Konferenzen veröffentlicht: *O prekladoch Biblie do slovenčiny a do iných slovan-ských jazykov* (Zu den Übersetzungen der Bibel ins Slovakische und in andere slavische Sprachen), 1997; *Obdobie protireformácie v dejinách slovenskej kultúry z hľadiska stredoeurópskeho kontextu* (Die Epoche der Gegenreformation in der slovakischen Kulturgeschichte unter mitteleuropäischem Aspekt), 1998; *Slovensko-rusinsko-ukrajinské vzťahy od obrodzenia po súčasnosť* (Slovakisch-ruthenisch-ukrainische Beziehungen von der Zeit der nationalen Wiedergeburt bis zur Gegenwart), 2000; *Gegenreformation und Barock in Mitteleuropa / in der Slowakei*, 2000.

Besonders möchte ich die bedeutende Unterstützung seitens der Matica slovenská hervorheben, vor allem durch den Herrn Verwalter bei der Organisation wissenschaftlicher Tagungen, von denen die meisten auf dem Boden der Matica slovenská stattgefunden haben. Ebenso sei die Unterstützung durch die Grant-Agentur VEGA erwähnt.

Danken möchte ich den Herausgebern der *Biblia Slavica*, die dieses bedeutende Werk der slovakischen Kultur in ihre Reihe aufgenommen und durch ihr Verständnis für dieses Werk sich die Dankbarkeit vieler Slovaken erworben haben.

Zu danken ist weiter Frau Dr. Helene Katriňák, die die Kommentare ins Deutsche übersetzte, und ebenso Frau Angelika Lauhus M.A., die alle Korrekturen gelesen und die Druckvorlage vorbereitet hat.

Den Mitarbeitern des Verlages Ferdinand Schöningh sei für die sorgfältige Ausführung gedankt und nicht zuletzt der Alfred Krupp von Bohlen und Halbach-Stiftung, ohne deren großzügige Förderung dieses Werk nicht hätte erscheinen können.

Bratislava, im Mai 2002

Ján Doruľa